

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
UNIVERZITET U BIHAĆU
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
STUDIJA DRUGOG CIKLUSA**

**ODGOJ
I OBRAZOVANJE
U ISLAMSKOJ MISLI**

BIHAĆ, januar 2011.

Sadržaj

Sadržaj	1
1. U V O D	3
1. 1.	3
1. 2. Usklađivanje sa ECTS-om	4
2. OPĆI DIO	5
2. 1. Opis i reference studija	5
2. 2. Uslovi upisa studija	5
2. 3. Uslovi završetka studija	6
2. 4. Cilj i zadaci studija	6
2. 5. Stručni ili akademski naziv ili stepen koji se stiče završetkom studija	7
NASTAVNI PLAN I PROGRAM	8
NASTAVNI PLAN	9
Predmeti i/ili kolegiji	10
Prvi semestar	10
Drugi semestar	11
Treći semestar	12
Četvrti semestar	13
Izborni kolegiji	13
NASTAVNI PROGRAM	14
OBAVEZNI PREDMETI:	15
1. KUR'ANSKE I HADISKE OSNOVE ODGOJA I OBRAZOVANJA	15
2. POVIJEST ISLAMSKOG OBRAZOVANJA	17
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU	19
4. PERSPEKTIVE ISLAMSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA	21

5.	KURIKULUM OBRAZOVNIH INSTITUCIJA ISLAMSKJE ZAJEDNICE	23
6.	ODGOJNO-OBRAZOVNE METODE U ISLAMSKOJ KLASIČNOJ MISLI.....	25
7.	SOCIOLOGIJA ODGOJA I OBRAZOVANJA – ISLAMSKA PERSPEKTIVA	27
8.	ODGOJ I OBRAZOVANJE U ISLAMSKOJ PRAVNOJ MISLI	28
9.	UPRAVLJANJE KVALITETOM U NASTAVI VJERONAUKE	29
IZBORNI PREDMETI:.....		31
1.	DUHOVNI I VJERSKI ODGOJ	31
1.	KOMPARATIVNI PRISTUP INTELEKTUALNIM POVIJESTIMA ISLAMA I EVROPE	32
2.	UPRAVLJANJE ZNANJEM.....	34
3.	TEMELJNA NASTAVNA UMIJEĆA	35
4.	PEDAGOGIJA CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA.....	36
5.	ISLAMSKA ETIKA I OBRAZOVANJE	37
6.	RELIGIJSKA PEDAGOGIJA	39
7.	RAZVOJNE I ODGOJNO-OBRAZOVNE STRATEGIJE, ISLAMSKA PERSPEKTIVA	41

1. UVOD

1.1.

Sve evropske zemlje ušle su u proces transformacije visokoškolskog obrazovnog sistema, što je uvjetovano primjenom Bolonjske deklaracije kao temeljnog dokumenta za građenje novih vrijednosti i novog kvaliteta u visokom obrazovanju. I naša zemlja je prihvatila principe Bolonjskog procesa stavljanjem potpisa na relevantne dokumente u Berlinu 16. 09. 2003. godine. Time je ušla u red evropskih zemalja koje su se obavezale da će do 2010. godine ispuniti uslove za potpuni prelazak na ovakav način studija. Okvirnim Zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, koji je stupio na snagu 07. 08. 2007. godine, osiguran je zakonski okvir za provođenje reforme visokog obrazovanja prema Bolonjskoj deklaraciji, odnosno uključivanje u građenje *European Higher Education Area* (EHEA). Na Univerzitetu u Bihaću pripreme za taj posao provode se organiziranjem stručnih i info seminara, sjednicama pojedinih odbora Univerziteta i sjednicama Senata univerziteta.

Program studija II. ciklusa iz područja humanističkih nauka i polja religijske edukacije za akademsku 2009/2010. godinu Islamskog pedagoškog fakulteta Univerziteta u Bihaću (u daljem tekstu IPF) je i poseban dokument koji ima i funkciju *vodiča*. Stoga je svrsishodno u njemu naznačiti značajnije datume, događaje i činjenice vezane za razvoj Fakulteta.

Islamski pedagoški fakultet svoje porijeklo ima u Islamskoj pedagoškoj akademiji koja je osnovana 1995. godine Odlukom Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Nastava, kojom je otpočelo provođenje studijskog programa Akademije, organizirana je školske 1996/97. godine. Akademija je visokoškolska institucija koja se nalazi u samim osnovama konstituiranja Univerziteta u Bihaću. Stoga je ona njegovom genuinom članicom od samog osnivanja 1997. godine, čime postaje prva visokoškolska institucija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, koja je članica nekog univerziteta.

Na svom putu prilagođavanja Bolonjskom procesu i zadobivanju višeg kvaliteta studija ova institucija je se 2005. godine transformirala od dvogodišnjeg na trogodišnji studij, što je 2006. godine formalno odraženo i u promjeni njenog imena. Naime, od ove godine ona nosi svoje sadašnje ime: Islamski pedagoški fakultet.

Fakultet slijedi i nastavlja razvoj tradicije islamskog religijsko-pedagoškog obrazovanja koje je uspostavljeno još u XVI stoljeću u sistemu medresa - osobito onih poput Gazi Husrev-begove koje su njegovale više obrazovanje - i kasnije nastavljeno u *Darul-mualiminu* i *Višoj islamskoj šerijatsko-teološkoj školi* u Sarajevu (1935), te Islamskoj pedagoškoj akademiji u Zenici (1993), danas Islamskom pedagoškom fakultetu.

Zahvaljujući razumijevanju općinskih i kantonalnih organa, te donacijama *Visokog saudijskog komiteta za pomoć narodima Bosne i Hercegovine* Islamski pedagoški fakultet u Bihaću ima optimalno riješene prostorne uslove, čime, kao ni jedna visokoškolska institucija Islamske zajednice, ispunjava visoke prostorne standarde univerzitetske nastave.

Treba naglasiti da je Islamski pedagoški fakultet članica Univerziteta u Bihaću i to sa jednakim pravima i obavezama kao i ostale njegove članice, ali i sa zadržanim nekim specifičnim pravima, koja proizilaze iz njene posebne naravi, te sa, u određenoj mjeri, pridržanom *statusnom diskrepancom*.

1. 2. Usklađivanje sa ECTS-om

Kao članica Univerziteta u Bihaću IPF je dobrovoljno preuzeo obavezu da svoje studijske programe uskladi s Europskim sistemom prenosa bodova, tzv. *European Credit Transfer System* (ECTS), *po kojem se jednom godinom studija u pravilu stječe 60 ECTS bodova, odnosno semestralno 30 ECTS bodova*. Tokom protekle tri godine IPF se tom zadatku posvećuje na nivou I. ciklusa (dodiplomski studij), a sada uzima u obzir II. ciklus (diplomski *master* studij), čime ide u susret uspostavljanju vertikalnog sistema prohodnosti kroz sva tri ciklusa, koji su utvrđeni bolonjskim procesom (3 + 2 + 3, ili 4 + 1 + 3).

Na studiju II. ciklusa za akademsku godinu 2009/2010. dodijeljeni su koeficijenti opterećenja (ECTS bodovi). Na tim osnovama, po načelu postepenosti, studij II. ciklusa na IPF-u nastavlja se usklađivati sa ECTS-om. Riječ je o procesu koji ima svoj početak s usmjerenjem na permanentno stanje u kojem se, pored ostalog, postiže integracija na različitim nivoima - fakultetskoj, univerzitetskoj, nacionalnoj (bosanskohercegovačkoj) i evropskoj. Proces integracije, zahvaljujući ECTS-u, treba se najprije događati unutar fakulteta. Jedan od znakova takve integracije unutar Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću predstavlja mogućnost, koja dosada nije postojala, da i svršenci ovog fakulteta upišu studij II. ciklusa.

Pri tome će se primjenjivati nova koncepcija studija II. ciklusa koja se temelji na tzv. trostrukoj „bodovnoj grupaciji«, po kojoj je u dvije bodovne skupine organizirana nastava, a u trećoj bodovnoj skupini nastavne i izvannastavne naučne aktivnosti. U trećoj bodovnoj skupini riječ je o naučnim i didaktičkim aktivnostima. Naučne aktivnosti odnose se na izradu naučnih radova za naučne časopise (pretežno u svojstvu koautora), na učešće u naučno-istraživačkim projektima, te na učešće u naučnim skupovima kao i u seminarima stručnog usavršavanja i na evauliranim naučnim predavanjima. Ova koncepcija, takođe, sadrži opis zajedničkog kolegija (u slučaju više studijskih smjerova), obaveznih kolegija te izbornih kolegija, s izborom relevantne literature.

2. OPĆI DIO

2.1. Opis i reference studija

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću organizira i izvodi jednopredmetni studij II. ciklusa iz područja *humanističkih nauka*, polje *religijske pedagogije*, smjer *Odgoj i obrazovanje u islamskoj misli*. Studij omogućava sticanje akademskog stepena magistra nauka u skladu sa Zakonom o visokim obrazovanju, Pravilima Univerziteta i Pravilima Fakulteta.

Studij II. ciklusa *Odgoj i obrazovanje u islamskoj misli* na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću donosi proširenje znanja iz studija I. ciklusa na Odsjeku za islamsku vjeronauku Islamskog pedagoškog fakulteta, koja sa studijem II. ciklusa čini logičnu i sadržajnu cjelinu. Ovaj studij osposobljava studente za samostalni istraživački rad i objavljivanje naučnih radova, osposobljava ih naročito za naučna istraživanja u području odgoja i obrazovanja, napose vjerskog, za rad na naučnim i stručnim projektima koji se bave temama iz religijske pedagogije i, naročito, iz islamskog odgoja i obrazovanja, te za religijsko-pedagoške poslove u javnim školama i odgojno-obrazovnim institucijama Islamske zajednice.

Studij II. ciklusa na Islamskom pedagoškom fakultetu organiziran je kao jednopredmetni dvogodišnji studij. Da bi završili studij II. ciklusa i stekli diplomu magistra, studenti moraju prikupiti ukupno 120 ECTS bodova (30 po semestru, odnosno 60 po godini studija). U studiju II. ciklusa razlikuju se: Obavezni predmeti – (*Kur'anske i hadiske osnove odgoja i obrazovanja, Povijest islamskog obrazovanja, Metodologija istraživanja u odgoju i obrazovanju, Perspektive islamskog odgoja i obrazovanja, Kurikulum obrazovnih institucija islamske zajednice, Odgojno-obrazovne metode u islamskoj klasičnoj misli, Sociologija odgoja i obrazovanja – islamska perspektiva, Odgoj i obrazovanje u islamskoj pravnoj misli i Upravljanje kvalitetom u nastavi vjeronauke*); Izborni predmeti, Seminari, Semestralni radovi, Naučne i didaktičke aktivnosti, Komprehenzivni ispit, Završni rad.

2.2. Uslovi upisa studija

Studij II. ciklusa *Odgoj i obrazovanje u islamskoj misli* na Islamskom pedagoškom fakultetu mogu upisati kandidati koji su završili studij Islamske vjeronauke i Religijske pedagogije na islamskim pedagoškim fakultetima u Bihaću i Zenici, odnosno na fakultetu Islamskih nauka u Sarajevu, te kandidati koji su završili studij I. ciklusa drugih humanističkih i društvenih struka, uz polaganje dodatnih ispita iz predmeta studija I. ciklusa religijske pedagogije, koje će odrediti Vijeće za studij II. ciklusa (u daljem tekstu Vijeće), i prikupiti potreban broj ECTS bodova iz glavnih i obaveznih predmeta.

Kandidat koji konkuriše na studij II. ciklusa treba imati prosjek ocjena iz prvog ciklusa studija najmanje osam (8,00).

Kandidat koji konkuriše na studij II. ciklusa može imati niži prosjek ocjena u prvom ciklusu studija od prosjeka koji je predviđen. Međutim, da bi upisali studij kandidati trebaju imati preporuku dva nastavnika iz užeg područja studija II. ciklusa koji mogu dati pozitivnu ocjenu o sposobnosti kandidata za nastavak studija.

Prednost se daje kandidatima već uključenim u pojedine tokove pedagoško-didaktičkog i naučnog rada sa posvjedočenim sklonostima i pokazanim interesom za pedagoški rad i naučna istraživanja, te sa objavljenim stručnim i naučnim radovima.

U naučno-istraživačkom radu, orijentacija na studiju II. ciklusa su savremene tendencije naučnog istraživanja iz područja religijskog, odnosno islamskog odgoja i obrazovanja.

Strani državljani prijavljuju se na konkurs pod uvjetima predviđenim Pravilima Univerziteta u Bihaću i Pravilima Fakulteta.

Upravni odbor Fakulteta raspisuje konkurs i objavljuje ga na oglasnoj tabli Fakulteta, web stranici Fakulteta i u jednom dnevnom listu. Vijeće imenuje konkursnu komisiju od tri člana koja daje prijedlog kandidata za prijem na studij II. ciklusa. U slučaju prijave većeg broja kandidata nego što je predviđeno konkursom prednost imaju kandidati sa boljim referencama iz prethodnog ciklusa studija. Izbor kandidata vrši Vijeće.

Studenti studija II. ciklusa sa drugih fakulteta koji žele izvršiti prelaz na studij II. ciklusa *Odgoj i obrazovanje u islamskoj misli* na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću mogu to uraditi samo uz posebno odobrenje Vijeća studija i uz konkretne uvjete koje ono propiše, a koji nisu predviđeni općim aktima o studiju II. ciklusa.

2. 3. Uslovi završetka studija

Tokom studija studenti studij II. ciklusa uče naučne metodologije uz niz specijalizirano-usmjerenih predmeta iz područja religijsko-pedagoške nauke, te moraju dokazati naučnu i didaktičku aktivnost kojom se osposobljavaju za daljnji samostalni naučni i pedagoško-didaktički rad. Budući da naučno usavršavanje nije moguće samo posredstvom predviđene nastave iz obaveznih i izbornih kolegija, svaki student mora skupiti dodatne bodove iz treće bodovne skupine (naučne i didaktičke aktivnosti).

2. 4. Cilj i zadaci studija

Cilj studij II. ciklusa *Odgoj i obrazovanje u islamskoj misli* je proširiti, dopuniti i dodatno osavremeniti i sistematizirati stečena znanja u studij I. ciklusa prema cjelovitom sistemu religijsko-pedagoških nauka, te osigurati vertikalnu akademsku prohodnost studentima koji su završili prvi ciklus studija na Odsjeku za islamsku vjeronauku.

Zadaci studija ostvaruju se u obaveznim i izbornim predmetima i/ili modulima tako da svaki sa svog naučnog aspekta pridonosi sistematičnoj izgradnji religijsko-pedagoškog

mišljenja, analize i zaključivanja, te osposobljava studente za konkretan rad u domeni *odgoja i obrazovanja u islamskoj misli*, omogućava mu sticanje odgovorajućeg praktičnog, stručnog i naučnog instrumentarija za profesionalno i inovacijsko djelovanje u religijsko-pedagoškim situacijama.

Ostali zadaci studija su:

- u perspektivi islama fundirati promišljanja o odgoju i obrazovanju u religijskoj edukaciji,
- otvoriti i orijentirati proces istraživanja religijske edukacije,
- konceptualno oblikovati prostor religijskog odgoja i obrazovanja,
- razviti teorijsko i praktično znanje o islamskom odgoju i obrazovanju,
- definirati resursne tačke Sistema edukacije u IZ BiH,
- razviti praktično umijeće dosezanja potrebnog kvaliteta u domeni islamskog odgoja i obrazovanja.

2. 5. Stručni ili akademski naziv ili stepen koji se stiče završetkom studija

Završetkom studija drugog ciklusa iz područja *humanističkih nauka*, polje *religijske pedagogije*, student stiče stručni naziv *MAGISTAR ISLAMSKJE VJERONAUKJE*.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

NASTAVNI PLAN

Predmeti i/ili kolegiji**Prvi semestar**

Šifra	Nositelj kolegija	Naziv kolegij /seminara/ vježbe	Fond sati				Sati ukupno	ECTS
			Predavanje	Seminar	Vježbe	Konsultacije		
Obavezni predmeti								
I.OP01		Kur'anske i hadiske osnove odgoja i obrazovanja	2		2		30	6
I.OP02		Povijest islamskog obrazovanja	2		2		30	6
I.OP03		Metodologija istraživanja u odgoju i obrazovanju	3		2		40	7
Izborni predmeti								
I.IZ01		Izborni kolegij(i)	2		2		30	4
Seminar								
I.SE01				2			30	3
Semestralni pismeni rad								
I.SR01								2
Naučne i didaktičke aktivnosti								
I.NDA01								2
Ukupno:							30	

Drugi semestar

Šifra	Nositelj kolegija	Naziv kolegija/ seminara/ vježbe	Fond sati				Sati ukupno	ECTS
			Predavanje	Seminar	Vježbe	Konsultacije		
Obavezni predmeti								
I.OP04		Perspektive islamskog odgoja i obrazovanja	2		2		30	6
I.OP05		Kurikulum obrazovnih institucija Islamske zajednice						6
I.OP06		Odgojno-obrazovne metode u islamskoj klasičnoj misli	2		2		30	6
Izborni predmeti								
I.IZ02		Izborni kolegij(i)	2		2		30	4
Seminar								
I.SE02				2			30	3
Semestralni pismeni rad								
I.SR02								2
Naučne i didaktičke aktivnosti								
I.NDA02								3
Ukupno:							30	

Treći semestar

Šifra	Nositelj kolegija	Naziv kolegija/ seminara/ vježbe	Fond sati				Sati ukupno	ECTS
			Predavanje	Seminar	Vježbe	Konsultacije		
Obavezni predmeti								
I.OP07		Sociologija odgoja i obrazovanja – islamska perspektiva	2		2		30	5
I.OP08		Odgoy i obrazovanje u islamskoj pravnoj misli	2		2		30	6
I.OP09		Upravljanje kvalitetom u nastavi vjeronauke	2		2		30	5
Izborni predmeti								
I.IZ03		Izborni kolegij(i)	2		2		30	4
Semestralni pismeni rad								
I.SR03								2
Komprehenzivni ispit								
I.KSI01								5
Naučne aktivnosti								
I.NA01								3
Ukupno:							30	

Četvrti semestar

Šifra	Nositelj kolegija	Naziv kolegija/ seminara/ vježbe	Fond sati				Sati ukupno	ECTS
			Predavanje	Seminar	Vježbe	Konsultacije		
Izrada završnog rada								
I.MR01							30	

Izborni kolegiji

1. Duhovni i vjerski odgoj (4 ECTS)
2. Komparativni pristup intelektualnim povijestima islama i Evrope (4 ECTS)
3. Upravljanje znanjem (4 ECTS)
4. Temeljna nastavna umijeća (4 ECTS)
5. Pedagogija cjeloživotnog obrazovanja (4 ECTS)
6. Islamska etika i obrazovanje (4 ECTS)
7. Religijska pedagogija (4 ECTS)
8. Razvojne i odgojno-obrazovne strategije, islamska perspektiva (4 ECTS)

Napomena:

Izborni predmeti, prema našem programu, nestalni su dio programa koji se može mijenjati ovisno o inicijativi profesora i studenata. Osnovna je intencija da izborni predmeti budu tematski povezani s glavnim predmetima (što nije nužno), a služe da studenti mogu sami birati teme, u skladu sa svojim interesom, i tako proširiti i upotpuniti svoje znanje i samostalno oblikovati dio studija. Ukoliko postoje uslovi, odobrenjem voditelja studija II. ciklusa, student može upisati i polagati izborni predmet na drugom fakultetu.

NASTAVNI PROGRAM

OBAVEZNI PREDMETI:**1. KUR'ANSKE I HADISKE OSNOVE ODGOJA I OBRAZOVANJA**

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Uvesti studente u znanja o kur'anskim i hadiskim osnovama odgoja i obrazovanja, upoznati ih sa njihovim uticajima na oblikovanje islamske pedagoške misli, te propitati mogućnosti primjene njihovih načela na muslimansko obrazovanje danas.

Kur'ansko učenje i njegove pedagoške reference. Mogućnost pedagoškog čitanja kur'anskog teksta. Odgoj i obrazovanje - središnje teme Kur'ana. Kur'an kao oplemenjujući govor o odgoju i obrazovanju. Kur'anska načela odgoja i obrazovanja. Kur'anski planovi: pedagoški plan Kur'ana. Odgoj i obrazovanje na načelu Tawhida kao svrha kur'anske Objave. Tokovi tradicionalnog obrazovanja zasnovani na Kur'anu. Mogućnosti primjene kur'anskih pedagoških načela u suvremenom odgoju i obrazovanju. Obrazovanje u komentarima Kur'ana. Oblikovanje nove odgojno-obrazovne paradigme. Odgoj i obrazovanje u hadisu. Hadis kao osnova za razvoj odgojno-obrazovne misli islama. Hadiske metode obrazovanja. Poslanik (a. s.) kao učitelj i odgojni uzor. Kuran i hadis kao osnova građenja orijentacijske perspektive u savremenom obrazovanju.

Literatura**Osnovna:**

1. *Kur'an*
2. Al-Buhari, Muhammad b. Isma'il (1984), *Al-Adāb al-mufrad*, 'Alam al-Kutub, Bairut.
3. Al-Faisal, Muhammad (1979) *The Glorious Quran is the Foundation of Islamic Education*, u: Al-Attas, S. N.: *Aims and Objectives of Islamic Education*, King Abdulaziz University, Jeddah.
4. Al-Qardawi, Yusuf (1984), *Al-Rasul wa al-'ilm*, Muassasa al-risala, Bairut.
5. Abu Gudda, 'Abdulfattah (2003), *Poslanik kao učitelj i njegovi metodi poučavanja*, El-Kelimah, Novi Pazar.
6. *Muslimova zbirka hadisa* (2004), Kuća mudrosti, Zenica. (tom II, poglavlje o lijepom ponašanju i tom III, poglavlje o znanju).

7. Nasr, Seyyed Hossein (2001), *Ideals and Realities of Islam*, Islamic Texts Society, Cambridge.

Preporučena:

1. Ahwani, Ahmed Fuad (1955), *At-tarbiyan fī al-Islam*, Cairo.
2. *Buharijina zbirka hadisa – sažetak* (2004), El-Kalem, Sarajevo, (poglavlje o znanu i poglavlje o lijepom ponašanju).
3. Munir Mursi, Muhammed (2007), *Odgoj djeteta u islamu*, Sarajevo, Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (LXIX/9-10).
4. Nasr, Seyyed Hossein (1997), *Kur'an – Božija Riječ, izvor znanja i djela*, u: *Kur'an u savremenom dobu* 1. (priredio Enes Karić), Bosanski kulturni centar, Sarajevo.

2. POVIJEST ISLAMSKOG OBRAZOVANJA

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Upoznati studente sa nastankom i razvojem islamskog obrazovanja i njegovih institucija, upoznati ih sa najznačajnijim paradigmatama obrazovanja u različitim dijelovima svijeta islamske kulture, sa posebnim osvrtom na Balkan i Bosnu i Hercegovinu.

Osnove islamskog sistema obrazovanja i obrazovne institucije. Nastajanje islamskog obrazovanja: medinski period i rani period islamske povijesti. Razvoj islamskih obrazovnih institucija: džamija, medresa, biblioteka, koledi. Formalno i neformalno, privatno i javno obrazovanje. Institucije visokog obrazovanja: Zejtuna, al-Azhar, Nizamiyya, al-Musansiriyya. Islamski univerzitet u muslimanskoj Španiji; obrazovanje u Kordovi u doba Adurahmana III i Hakema II. Seldžučki i Osmanski sistem medresa. Observatorije, bolnice i sufijski centri, kao središta obrazovanja. Islamske obrazovne institucije i vakuf. Karakter odnosa između učitelja i učenika u klasičnim institucija muslimanskog obrazovanja. Nastavni planovi. Islamsko obrazovanje u Bosni i Hercegovini. Razvoj sistema medresa. Gazi Husrev-begova medresa, prva viša obrazovna institucija u ovom dijelu Evrope. Islamsko obrazovanje u doba Austro-Ugarske. *Darul-muallimin, Šerijatska sudačka škola, Viša islamska šerijatsko-teološka škola u Sarajevu.* Karakteristike savremenog islamskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Savremene visokoškolske institucije: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Islamski pedagoški fakultet u Bihaću.

Literatura

Osnovna:

1. Ćurić, Hajrudin (1981), *Muslimansko školstvo u Bosni i Hercegovini do 1918*, Veselin Masleša, Sarajevo.
2. Hiti, Filip (1983), *Istorija Arapa* (dijelovi o islamskom obrazovanju i obrazovnim institucijama), Veselin Masleša, Sarajevo.
3. Kasumović, Ismet (1999), *Školstvo i obrazovanje u Bosanskom ejaletu za vrijeme osmanske uprave*, Islamski kulturni centar Mostar, Mostar.
4. Nasr, Seyyed Hossein (1987), *Science and Civilization in Islam* (59 – 92), The Islamic Texts Society, Cambridge.

5. Nasr, S. H. (1994), *Tradicionalni islam u modernom svijetu*, El-Kalem, Sarajevo, (str. 155 – 170).

6. Rahman, Fazlu (1983), *Duh islama* (251 – 265), Jugoslavija, Beograd.

7. Shalaby, Ahmed (1954), *History of Muslim Education*, Beirut.

Preporučena:

1. Adivar, Adnan (1999), *Nauka kod osmanskih Turaka*, Islamska pedagoška akademija u Zenici, Zenica.

2. Novaković, Dragan (2004,) *Školstvo Islamske zajednice*, JUNIR, Niš.

3. Truhelka, dr. Ćiro (1972), *Gazi Husrefbeg, njegov život i njegovo djelo*, Preštampano iz Glasnika Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, XXIV, 1912. Sarajevo.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU

ECTS-bodovi: 7.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 3 sata predavanja i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Cilj kolegija: oblikovanje svijesti o značaju pedagoških istraživanja za razvoj religijske edukacije; razviti temeljnu naučnu pismenost. Osposobiti studente za praćenje naučne i stručne literature i za provođenje istraživanja u pedagoškoj i religijsko-pedagoškoj praksi. Upoznati studente sa temeljnim spoznajama koje ih osposobljavaju za planiranje i provođenje kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja u području odgoja i obrazovanja općenito i religijske edukacije posebno.

Značaj istraživanja odgoja i obrazovanja. Povijesni razvoj. Odnos hipoteze i teorije. Vrste istraživanja: temeljna, razvojna, primijenjena i akcijska. Longitudinalni i transverzalni pristup istraživanjima. Deskriptivna i kauzalna istraživanja. Osnovne paradigme istraživanja odgoja i obrazovanja. Izrada projekta istraživanja. Provođenje istraživanja. Etika istraživačkog čina. Odabiranje uzorka istraživanja. Vrste uzoraka. Osnove statistike obrade podataka Izrada izvješa o istraživanju. Vrste naučnih i stručnih tekstova.

Karakteristike kvantitativno usmjerenih istraživanja. Izvori podataka u pedagoškim istraživanjima. Problem mjerenja: direktno i indirektno mjerenje. Hipotetski konstrukti, intervenirajuće i manifestne varijable u pedagoškim istraživanjima. Mjerne ljestvice. Osnovne značajke eksperimenta. Osnovni eksperimentalni nacrti. Pokusi i kvazi-pokusi. Ex-post facto eksperiment. Deskriptivna i induktivna statistika.

Karakteristike kvantitativno usmjerenih istraživanja. Akcijska istraživanja. Studije slučaja. Etnografska istraživanja. Studije života i ostale metode povijesnih istraživanja. Analize sadržaja. Problem analize i razrade podataka kvalitativnih istraživanja.

Literatura

Osnovna:

1. Mužić, V. (2004.): *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja* (2. prošireno izdanje). Zagreb: Eduka.
2. Silobri, V. (2000.) *Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo*. Zagreb: Medicinska naklada.

3. Halmi: A.(1999.): *Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima*. Zagreb: Alinea (Poglavlja: 1., 3., 4. i dio 5.)

4. Mužić, V. (1996): *Paradigmatski aspekti odnosa kvalitativnog i kvantitativnog vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa*. U: *Vrednovanje obrazovnog procesa, programa, ostvarivanja, učinka* (ur. A. Peko i V. Mužić). Osijek: Pedagoški fakultet, str. 1-27.

5. Sekuli-Majurec, A. (2000.): *Kvantitativan i/ili kvalitativan pristup istraživanjima pedagoških fenomena – neke aktualne dileme*. *Napredak*, 141 (3): 289-300.

Preporučena:

1. Kovačević, M. (ur.. 1992.): *Standardi za psihološko-pedagoško testiranje*. Zagreb: Educa.

2. Muži, V. (2000.): *Stalno i promjenjivo u metodologiji pedagoške znanosti*. *Napredak* 141(3): 281-288.

4. PERSPEKTIVE ISLAMSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Upoznati studente sa karakterom, značenjem i perspektivama islamskog obrazovanja

Obrazovanje kao obzorje vjere. Islam i obrazovanje. Transcendentni *background* islamske edukacije. Religija, znaje i obrazovanje: priroda znanja, definicija i ciljevi obrazovanja, uloga religije u obrazovanju. Tipovi islamskog obrazovanja: obrazovni modeli. Uloga učitelja i položaj učenika u tradicionalnom islamskom obrazovanju. Osnove sistema obrazovanja i obrazovne institucije: zasnivanje obrazovnih institucija, institucije visokog obrazovanja. Sistem medresa: Seldžuci, Osmanlije, moderno doba. Islamsko obrazovanje u Bosni: primjena sistema medresa. Karakteristike srednjovjekovnog islamskog obrazovanja. Nastavni programi i nastava. Komparativni pristup tradicionalnom i modernom sistemu obrazovanja; karakteristike tradicionalnog obrazovanja, tradicionalni islamski obrazovni sistem, potreba za novom perspektivom; središta tradicionalnog obrazovanja; islamska i moderne filozofije obrazovanja – usporedbe; tradicionalno islamsko obrazovanje, njegovi ciljevi i svrha danas, transformacija perspektive; pledoaje savremenom islamskom obrazovanju, islamski univerzitet: refleksije o dihotomiji

Literatura

Osnovna:

1. Al-Attas, S. N. (1979), *Aims and Objectives of Islamic Education*, King Abdulaziz University, Jeddah.
2. Kasumović, Ismet (1999), *Školstvo i obrazovanje u Bosanskom ejaletu za vrijeme osmanske uprave*, Islamski kulturni centar Mostar, Mostar.
3. Munir Mursi, Muhammed (2007), *Odgoj djeteta u islamu*, Sarajevo, Glasnik Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (LXIX/9-10).
4. Nasr, Seyyed Hossein (1987), *Science and Civilization in Islam* (59 – 92), The Islamic Texts Society, Cambridge.
6. Rahman, Fazlu (1983), *Duh islama* (251 – 265), Jugoslavija, Beograd.
7. Shalaby, Ahmed (1954), *History of Muslim Education*, Beirut.

Preporučena:

1. El-Gazali, Ebu Hamid (2005), *Ihjau ulumid-din = Oživljavanje vjerskih znanosti*, knjiga I, Bookline, Sarajevo.
2. Nasr, S. H. (1994), *Tradicionalni islam u modernom svijetu*, El-Kalem, Sarajevo, (str. 117 – 170).
3. Wan Daud, Wan Mohd. Nar (1997), *Svjetionik na vrhu brijega*, u: *Kuran u savremenom dobu* (priredio Enes Karić), Bosanski kulturni centar, Sarajevo.

5. KURIKULUM OBRAZOVNIH INSTITUCIJA ISLAMSKJE ZAJEDNICE

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Upoznati studente sa teorijama i metodologijom izrade kurikuluma, te ih susresti sa mogućnostima njihove primjene u odgojno-obrazovnim institucijama Islamske zajednice.

Kurikularne teorije. Metodološki pristup istraživanju kurikuluma. Metodologija izrade školskog kurikuluma. Kurikularni standardi. Kurikularne odrednice suvremene nastave. Didaktičke okosnice kurikuluma. Primjena novih informacijskih tehnologija u izradi kurikuluma. Kurikulum odgojno-obrazovnih institucija Islamske zajednice. Kurikulum nastavničke kompetencije: profesionalne kompetencije nastavnika, standardi obrazovanja nastavnika. Kurikulum mualimske i vjeroučiteljske kompetencije. Interkulturalni kurikulum. Vrednovanje školskog kurikuluma, indikatori kvaliteta kurikuluma u obrazovnim institucijama Islamske zajednice i školskoj vjeronauci.

Literatura

Osnovna:

1. Fullan, M.G.: (1992), *The New Meaning of Educational Change*, Cassel Educational, London.

2. Ornstein, A.C.& Hunkins, F.P. (1998): *Curriculum: Foundations, Principies, and Issues*, Allan&Bacon publishers, Boston.

3. *Didaktike teorije* (1992.) (ured. Gudjons et.al.), Zagreb: Educa.

4. Rodek, S. (1988), *Novi mediji i obrazovanje od adaptacijskom prema inovacijskom učenju*, u studiji: Teorijsko-empirijske i eksperimentalne primjene istraživanja kulturno-znanstveno-tehnološkog transfera u odgoju i obrazovanju, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

5. Analiza starih i aktuelnih Nastavnih programa za Islamsku vjeronauku od I. do VIII, odnosno IX razreda osnovne škole, od I. do IV. razreda srednje škole, te Nastavnih programa (studija I., II. i III. ciklusa) Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici i Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću.

Preporučena:

1. World Bank (1999), *Knowledge for Development*, Oxford University, Press, Oxford
2. Stenhouse, L. (1995), *An Introduction to Curriculum Research and Development*, Hainemann, London.
3. Dalin, P. (1998), *How School Improve*, IMTEC, London.

6. ODGOJNO-OBRAZOVNE METODE U ISLAMSKOJ KLASIČNOJ MISLI

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Cilj kolegija: Upoznati studente sa metodama odgoja i obrazovanja u klasičnoj islamskoj misli; susresti ih sa velikim učiteljima odgoja i likovima islamske klasične edukacijske znanosti; osposobiti ih za kritičko razumijevanje pedagoških metoda koje su razvijene u klasičnom mišljenju u kontekstu odgojno-obrazovnih potreba naše savremenosti; razviti sposobnost kod studenata za njegovom primjenom u aktuelnom odgojno-obrazovnom procesu.

Kur'anski *background* islamske klasične misli. Primjena kur'anskih načela u oblikovanju islamskih metoda odgoja i obrazovanja. Poslanikove metode odgoja. Utjecaj antičke pedagoške misli na metodologiju islamskog odgoja i obrazovanja. Metode odgoja i obrazovanja u vjerodostojnoj intelektualnoj tradiciji islama. Metode odgoja u tokovima islamske duhovni: Hasan al-Basri, Al-Ašari, Džunejd, H. Muhasibi, al-Gazali, Ibn Hazm, Ibni Tejmije, Ibn Kajjim al-Džavzije... ; Razvoj metoda odgoja u klasičnoj filozofskoj misli islama: Ihwan as-Safa, Z. al-Razi, Ibn Sina, al-Gazali, Suhrawardi, Ibn Tufejl, Ibn Rušd, Ibn Haldun. Metode pravilnog odgoja i obrazovanja kao put čovjekovog vjerskog i duhovnog upotpunjenja. Metode individualnog rada i metoda rada u grupama po principu halki; uvažavanje osobe učenika i njegovih ličnih odgojno-obrazovnih referenci; pedagoški egalitarizam i metode njegovog prevladavanja u islamskoj klasičnoj misli. Pedagoške metode univerzalnih umova islamske klasične misli: Ihwan as-Safa.

Literatura

Osnovna:

1. Al-Džavzije, Ibn Kajjim (2005), *Stepeni duhovnog uzdizanja*, Sarajevo.
2. El-Gazali, Ebu Hamid (2004), *Ihjau ulumid-din = Oživljavanje vjerskih znanosti*, knj. 1., Bookline, Sarajevo.
3. Nasr, Seyyed Hossein (1994), *Tradicionalni islam u modernom svijetu* (Poglavlja: „Islamsko obrazovanje, filozofija i nauka“, „Pogled islamskih filozofa na obrazovanje“ i „Predavanje filozofije u svjetlu islamskog obrazovnog etosa“), El-Kalem, Sarajevo.

Preporučena:

1. Cornell, Vincent J. (2005), *Plod drveta znanja: odnos vjere i prakse u islamu*, u Esposito, John L., *Oksfordska historija islama*, Selsebil, Živinice.
2. Nasr, Seyyed Hossein and Leaman, Oliver (1996) *History of Islamic Philosophy*, Part I i II, Routledge, New York.

7. SOCIOLOGIJA ODGOJA I OBRAZOVANJA – ISLAMSKA PERSPEKTIVA

ECTS-bodovi: 5.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sat vježbe

Ispit: pismeni

Ciljevi kolegija: Sticanje dodatnih znanja o teoretskim polazištima savremenog društva (kulture) i obrazovanja (škole), što će pripomoći boljem razumijevanju društvenih ciljeva i smisla odgoja i obrazovanja učenika; osposobljavanje za prepoznavanje uticaja socijalnog sistema na život u obrazovnom sistemu i primjene strukovnih socioloških znanja u kontekstu odraza društvenih fenomena na one u odgoju i obrazovanju.

Društveni i povijesni kontekst obrazovanja. Sociologija obrazovanja – nastanak i razvoj (teorijska polazišta; funkcionalističko, konfliktno, liberalno, interakcionističko). Obrazovanje i socijalne promjene (društvena reprodukcija, mobilnost, konflikti). Institucionalni sistemi obrazovanja (porodica i škola); Obrazovanje i kultura (tradicija, religija, mediji). Obrazovanje i razvoj (kulturni kapital, tržište rada i znanja). Globalizacija i obrazovne perspektive (tehnološke i socijalne promjene, ekološko obrazovanje). Budućnost obrazovanja i uloga nastavnika (ekološka kriza, modernizacija društva i obrazovanja). Promjene u muslimanskim društvima i izazovi savremenog obrazovanja. Islam i problemi obrazovanja.

Literatura

Osnovna:

1. Durkheim, E. (1996), *Obrazovanje i sociologija*. Societas (Zavod za sociologiju), Zagreb.
2. Haralambus, M. (2002), *Sociologija – teme i perspektive* (pog. XI), Golden marketing, Zagreb.
3. Slatina, Mujo (2005), *Od individue do ličnosti: uvođenje u teoriju konfluentnog obrazovanja*, Dom štampe, Zenica.
3. Lesourne, J. (2000), *Obrazovanje i društvo*. Znamen, Zagreb.

Preporučena:

1. Ballantine, J.H. (1993), *The Sociology of Education*. Prentice-Hall, Inc, New Jersey.
2. Delors, J. (1998), *Učenje: blago u nama*. Educa, Zagreb.
3. Ibn Haldun (2007), *Muqaddima* (I dio), El-Kalem, Sarajevo.

8. ODGOJ I OBRAZOVANJE U ISLAMSKOJ PRAVNOJ MISLI

ECTS-bodovi: 6.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Cilj kolegija: Upoznati studente sa postignućima islamske pravne misli u tontekstu odgoja i obrazovanja, te istražiti njen značaj za razvoj prepoznatljivog karaktera islamskog odgoja i obrazovanja i njegovih institucija.

Šeriat, odgoj i obrazovanje. Šeriat, osnova islamske pravne misli i okvir za razvoj legitimnog karaktera islamskog odgoja i obrazovanja. Razvoj pravne misli u sistemimu islamskog obrazovanja. Veliki umovi islamske pravne misli. Središta islamske pravne znanosti kao središta islamske kulture i njegove obrazovanosti. Utemeljitelji pravnih škola (imami Ebu Hanife, Malik, Šafi'ja i Hanbel) kao uzori islamskog odgoja i obrazovanja. Velike pravne škole islama i njihov doprinos ravoju islamskog odgoja i obrazovanja. Relevantnost pedagoških iskustava velikih učitelja islamske pravne znanosti (Ebu Hanife, Ebu Jusuf, Džaferi Sadik, imami Malik, Šafi'ja i Hanbel, al-Mawardi, Ibn Rušd...). Islamsko pravo u funkciji institucionalizacije islamske odgojno-obrazovne prakse. Karakteristična svojstva islamske pravne misli: vjerske, moralne i odgojno-obrazovne dimenzije, kontinuitet i promjena. Pravo djeteta na odgoj i obrazovanje u islamskom društvu. Islamska pravna misao i kodeks islamske edukacije. Pravna zaštita islamskih obrazovnih institucija. Mjesto odgoja i obrazovanja u recentnoj islamskoj pravnoj misli.

Literatura

Osnovna:

1. Kamali, Mohammad H. (1994), *Freedom of Expression in Islam*, Berita, Kuala Lumpur.
2. Kamali, Mohammad H. (2005), *Zakon i društvo: odnos objave i razuma u šeriatu*, u Esposito, John L., *Oksfordska historija islama*, Selsebil, Živinice.

Preporučena:

1. Cornell, Vincent J. (2005), *Plod drveta znanja: odnos vjere i prakse u islamu*, u Esposito, John L., *Oksfordska historija islama*, Selsebil, Živinice.
2. *Šeriatsko pravo u savremenim društvima* (1998), (priredili Karčić, Fikret i Karić, Enes), Pravni centar Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo.

9. UPRAVLJANJE KVALITETOM U NASTAVI VJERONAUKA

ECTS-bodovi: 5.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sata seminara (vježbe)

Ispit: pismeni i usmeni

Cilj kolegija: Dvije dimenzije vođenja kvaliteta vjeronaučnog projekta su kompozicijom kolegija uzete u obzir: makroperspektivistička, koja regulira relaciju Vjeronauke u školi sa širim, relevantnim kontekstom u kojem egzistira, i mikroperspektivistička, koja regulira prirodu odgojnoobrazovnog dešavanja u ovoj nastavi. Student bi trebao biti osposobljen da sigurno, argumentirano promišlja vjeronaku i da vodi razvojno poticajno dođanje u razredu.

Razvojnopsihološke i razvojnoreligijske zakonomjernosti djetinjstva i mladosti. Razvoj osobne i socijalne kompetentnosti kroz Vjeronauku. Izvedbeno kurikulumsko planiranje nastave Vjeronauke. Logičko-osobno i afektivno-socijalno strukturiranje i vođenje nastavnog sata. Metodičko dizajniranje nastave Vjeronauke s naglaskom na dobnoj primjerenosti. Multimedijско oblikovanje Vjeronauke. Akcijsko istraživanje: istraživački pristup udžbeniku, kurikulumu itd. Intenzifikacija odgojnog efekta vjeronaučne nastave. Antropološka, kulturološka, društveno-kritička argumentacija Vjeronauke u školi. Projekat Vjeronauke u školi u projekciji bosanskohercegovačkog i evropskog obrazovnog prostora i njegovih zakonodavstava.

Literatura

Osnovna:

1. Al-Attas, S. N. (1979), *Aims and Objectives of Islamic Education*, King Abdulaziz University, Jeddah.

2. Clement, M. & Vanderberghe, R. (2001): *How Schools Leaders can Promote Teachers' Professional Development: An Account from the Field, School Leadership and Management*, vol. 21, no. 1, 43 - 57.

3. Glenn Ch, De Groof J. (2002), *Freedom, Autonomy and Accountability in Education*, Lema, UK

4. Havelka, N. (1996), *Psihologija međuljudskih odnosa u obrazovanju*, Beograd, Centar za usavršavanje rukovodilaca u obrazovanju

Preporučena:

1. Darling - Hammond, L. & McLaughlin, M.W. (1995): *Policies That Support Professional Development In a Era of Reform*, Phi Delta Kappan, vol.76, no. 8, 597 - 604.
2. Munir Mursi, Muhammed (2007), *Odgoj djeteta u islamu*, Sarajevo, Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (LXIX/9-10).

IZBORNI PREDMETI:**1. DUHOVNI I VJERSKI ODGOJ**

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: predavanja 2 sata i 2 sata seminara (vježbe).

Ispit: pismeni (i samostalni uradak portfolio)

Ciljevi kolegija: Upoznati studenta sa znanjima iz područja duhovnog i vjerskog odgoja, sa njegovom ulogom i značajem u oblikovanju ne samo intelektualno, moralno i tjelesno, nego i vjerski i duhovno jake osobe.

Definiranje duhovnog i vjerskog odgoja. Mjesto duhovnog i vjerskog odgoja u odnosu na druga temeljna odgojna područja. Značaj duhovnog i vjerskog odgoja u izgradnji ljudske ličnosti. Duhovno i vjersko odgajanje kroz:

- *vjerovanje* u Allaha, dž.š., Njegove meleke, objave, poslanike, Sudnji dan, sudbinu, prolaznost materije i besmrtnost duha (*ruha*), vječni život na ahiretu;

- *izgrađivanje svijesti* o Allahovom, dž.š., nadziranju (*murakaba*) svih naših misli, riječi, postupaka i okolnosti u kojima se nalazimo, potrebi obračunavanja učinjenog (*muhaseba*) i traženja oprosta za počinjene propuste (*istigfar*);

- *promišljanje* harmonije u svemiru i prirodi, sudbina prijašnjih naroda i ljudskog života općenito;

- *practiciranje* obaveznih i dobrovoljnih ibadeta.

Učinci duhovnog i vjerskog odgoja: svijest o počasti i odgovornosti koju kao ljudi imamo, puni angažman na putu dobra i odvratanja od zla, pozitivan odnos prema životu, korektan odnos prema drugima isl.

Literatura

Nastavnik koji bude vodio ovaj kolegij odredit će literaturu i o tome blagovremeno obavijestiti studente.

1. KOMPARATIVNI PRISTUP INTELEKTUALNIM POVIJESTIMA ISLAMA I EVROPE

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sat vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Upoznati studente sa dvije - za nastajanje suvremene svjetske intelektualnosti i obrazovanost - vjerovatno najznačajnije intelektualne povijesti, islamskom i evropskom.

Temelji intelektualne tradicije Zapada; judeo-kršćanska, grčo-rimska i islamska tradicija. Srednji vijek i pojava modernosti. Islamska intelektualnost, evropsko srednjovjekovlje, nastajanje renesanse. Nastajanje modernog duha; znanstvena revolucija: nova kosmologija i metodologija. Revolucija političke misli: N. Machiavelli, T. Hobbes, John Locke. Doba prosvjetiteljstva: afirmacija razuma i slobode. Tradicija prosvjetiteljstva: romantizam i njemački idealizam. Pojava ideologija. Misao i kultura u doba znanosti i industrijalizacije. Kriza evropskog uma: moderna svijest, novi pogled na prirodu i umjetnost. Iracionalizam u političkom mišljenju. Misao i kultura u doba svjetskih ratova i totalitarizma. Savremeno doba: prevladavanje moderne i postmoderna. Zasnivanje intelektualne tradicije islama: semitsko-monoteistički, helenistički i orijentalni background; Kur'an i *Hadith* kao izvori islamske intelektualnosti. Dijalektička teologija i razvoj vjerskih znanosti. Nastajanje pravnog sistema i struktura zakona. Glavni tokovi islamske intelektualnosti. Univerzalne figure islamske filozofije i znanosti. Odnos vjere i razuma. Tokovi sufizma; duhovne dimenzije islamske intelektualnosti. Islamska intelektualna tradicija i oblikovanje zapadno-evropskog znanstvenog i filozofskog uma. Kriza muslimanskog uma. Predmodernistički pokreti i potraga za reformom. Muslimanska moderna: intelektualni modernizam; modernizam, politika i društvo. Savremenost i budućnost; izazovi muslimanskom umu; hermeneutičke inhibicije i kriza interpretacije islama; neprevladana modernost i zamke postmoderne.

Literatura

Osnovna:

1. Nasr, Seyyed Hossein (1976), *Islamic Science*, World of Islam Festival.
2. Nasr, Seyyed Hossein (1987), *Science and Civilization in Islam*, The Islamic Texts Society, Cembridge.

3. Peri, Marvin (2000), *Intelektualna istorija Evrope*, Clio, Beograd.

4. Rahman, Fazlu (1983), *Duh islama*, Jugoslavija, Beograd.

Preporučena:

1. Butterfield, Herbert (1965), *The Origins of Modern Science*, New York.

2. Grunebaum, von G. E. (1953), *Medieval Islam*, University of Chicago Press, Chicago.

3. Hiti, Filip K. (2004), *Tvorci arapske istorije*, Utopija, Beograd.

4. Nasr, Seyyed Hossein and Leaman, Oliver (1996), *History of Islamic Philosophy*, London and New York.

2. UPRAVLJANJE ZNANJEM

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sat vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Upoznati studente sa novim pristupima u razumijevanju i upravljanju znanjem

Hermeneutika znanja - filozofska, sociološka i pedagoška perspektiva. Tradicionalno i suvremeno znanje. Znanje u tradicionalnom svijetu islama. Znanje u globalnom svijetu. Raspolaganje znanjem u suvremenom muslimanskom svijetu. Islamska zajednica u BiH i mogućnosti upravljanja znanjem. Društvo utemeljeno na znanju. Informacijska eksplozija; rast i multipliciranje znanja. Zloupotreba znanja. Menadžment znanja; selekcija, sistematizacija i upravljanje znanjem. Menadžment kvaliteta znanja. Znanje kao osnova održivog razvoja. Znanje kao kapital. Menadžment ljudskih resursa. Znanje kao novo područje poduzetništva i upravljanje znanjem. Novi profil stručnjaka za upravljanje znanjem. Sistemi proizvodnje znanja. Dostupna i nedostupna znanja. Nova svjetska elita – stručnjaci za upravljanje znanjem, profil kompetencije. Evaluacija nivoa i kvaliteta upravljanja znanja. Upravljanje znanjem na visokoškolskim institucija Islamske zajednice.

Literatura

Osnovna:

1. Morey, D., (2001), *Knowladge Management*, MIT Press
3. Bahra, N., (2001), *Competitive Knowladge Management*, St. Martin Press
4. Von Hoffman, C., (2001), *Do We Know Haw to Do That ? Understanding Knowledge Management*, Harvard Business School Press

Preporučena:

1. *Knowledge Management Case Book* (2002), John Wiley & Son Lanci i prikazi prema Knowladge Menagement Resource Center.

3. TEMELJNA NASTAVNA UMIJEĆA

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: predavanja 2 sata i 1 sat vježbe

Ispit: pismeni (i samostalni uradak portfolio)

Ciljevi kolegija: Studenti će se upoznati s modelima odnosa teorije i prakse u pedagogiji i didaktici i razviti temeljna nastavna umijeća, odnosno profesionalne kompetencije nastavnika, koje (pored ostalog) uključuju i držanje u takt u pedagoškom ophođenju sa učenicima (i) u nastavi.

Modeli odnosa teorije i prakse u pedagogiji. Odnos (teorijskog) znanja praktičnih umijeća. Kriteriji dobre nastave. Temeljna nastavna umijeća. Profesionalne kompetencije nastavnika. Zdravlje nastavnika u obzoru salutogeneze. Izvori stresa u radu nastavnika i načini borbe protiv stresa. Pedagoški mediji. Razumljivost izražavanja i razumljivost tekstova. Interes za nastavu i motivacija za učenje i kako ih poticati. Stav i držanje nastavnika i takt u nastavi. Razvijanje kulture pedagoške komunikacije.

Literatura

Osnovna:

1. Kyriacou, K. (1997). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
2. Langer, I./Schulz von Thun, F./ Tausch, R. (2003), *Kako se razumljivo izražavati*. Zagreb: Erudita.
3. Brajša, Pavao (1993) *Pedagoška komunikologija*, Školske novine, Zagreb.

Preporučena:

1. Hilbert, Andreas/Schmitz, Edgar (Hrsg.) (2004), *Psychosomatische Erkrankungen bei Lehrerinnen und Lehrern, Ursache- Folgen-Lösungen*, Stuttgart: Schatauer.
2. Neill, S.(1994), *Neverbalna komunikacija u razredu*, Educa, Zagreb.
3. Von Thun, Friedeman Schulz (2001), *Kako međusobno razgovaramo*, Erudita, Zagreb.

4. PEDAGOGIJA CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sat vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: omogućiti studentima da steknu temeljne spoznaje o savremenoj i tradicionalno-islamskoj problematici cjeloživotnog obrazovanja. Kod studenata će se nastojati razviti senzibilitet prema cjeloživotnom učenju kao ličnoj životnoj orijentaciji.

Terminološka i pojmovna određenja: permanentno obrazovanje/učenje, rekurentno/povratno obrazovanje, doživotno obrazovanje/učenje, daljnje obrazovanje, cjeloživotno obrazovanje/učenje. Koncepti organizacije koja uči (learning organization) i društva koje uči/društva znanja (learning society). Islam, vjera znanja. Obaveza permanentnog sticanja znanja kao farz (vjerska obaveza). Savremena muslimanska društva i zaborav zadaće sticanja znanja. Europa kao društvo znanja (orijentacija Europske unije). "Memorandum Europske unije o cjeloživotnom učenju". Bosna i Hercegovina prema društvu koje uči. Nove informacijske tehnologije u cjeloživotnom učenju. „Orijentacijsko znanje.“ Upravljanje znanjem u društvu znanja. Ekonomija temeljena na znanju (knowledge economy). Implikacije cjeloživotnog obrazovanja na obrazovnu politiku i praksu obrazovanja.

Literatura

Osnovna:

1. Dryden, G. i J. Vos (2001), *Revolucija u učenju*, Zagreb: Educa.
2. Senge, M. P. et al. (2000), *Schools That Learn: A Fifth Discipline Fieldbook for Educators....* New York: Doubleday.
4. "Memorandum o cjeloživotnom učenju". 2000.

Preporučena:

1. OECD (2001), *Knowledge Management in the Learning Society*. Paris: OECD.

5. ISLAMSKA ETIKA I OBRAZOVANJE

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: obavezni

Oblik nastave: predavanja 2 i vježbe 2

Ispit: pismeni

Ciljevi kolegija: da studenti steknu osnovna znanja i uvide u najznačajnije ideje, probleme i tokove etičke misli islama i, u vezi s njom, u povijest islamskog odgoja i obrazovanja, da obvladaju njenim jezikom i mogućnostima primjene njenih načela na islamski odgoj i obrazovanje, da steknu i razviju sposobnost za oblikovanje vlastitog etičkog stava i moralnog odnos prema profesionalnim i društvenim izazovima koji danas stoje pred odgajateljima, odgojem i obrazovanjem.

Uvod u „etičke probleme“ islamske misli. Odnos etike, odgoja i obrazovanja u tokovima islamske misli. Pregled i analizu glavnih pojmova iz opće i islamske etike; uvidi u osnovna pitanja i tokove opće i islamske moralne filozofije. Razvoj i temeljne karakteristike islamske etičke misli. Etički plan Kur'ana; Tawhid – princip etike; Vjerovjesnici, usavršitelji moralnog lika čovjeka i uzorni učitelji odgoja; Muhammed s.a.w.s. – uzor moralnosti i odgojenosti. Etika i islamska duhovnost. Duhovni put i moralno usavršavanje. Etika islamske pedagogije i etika islamskog odgoja i obrazovanju. Osebjnost pedagoške etike; moral kao osnova odgoja. Čovjek i moral: ontološke i antropološke osnove morala. Savjest: pitanje i činjenica; pojam i porijeklo; sud i obveza; moralni odgoj i razvoj ljudske ličnosti; oblikovanje sigurne savjesti: načela i sistemi; savjest i autoritet; duhovna i moralna zrelost odgajatelja; vrhovna norma pedagoškog djelovanja; iskrenost, odgovornost, dostojanstvo i sloboda. Moralni zakon: Božanski zakon, prirodni zakon: univerzalnost, nepromjenljivost; objavljeni moralni zakon; ljudski zakon: zakon religijskih zajednica, državni i društveni zakon; moralne norme: izvori, opravdanje, vrste. Čovjekova sloboda: bit i stupnjevi; sloboda i zakon; odgoj za dobro, ljudskost i slobodu; ljudski čin; sastojnice: razumska i voljna; zapreke: neznanje, zabluda, indiferentnost, nepažnja, strast, strah, samoljublje, prisila, navika; izvori moralnosti; temeljno opredjeljenje. Islamska etika rada. Islamska etika i profesija; etičke pretpostavke kvalitetnog odgoja i obrazovanja.

Literatura

Osnovna:

1. Abul Quasem, M. (1978), *The Ethics of al-Ghazali: A Composite Ethics in Islam*, Caravan Books, New York.

2. Al-Attas, Syed Muhammad Naquib (2003), *Islam i sekularizam* (Islam: koncept religije i temelj etike i morala) Bosančica-print, Sarajevo.

3. El-Gazali, Ebu Hamid (2004), *Ihjau ulumid-din = Oživljavanje vjerskih znanosti*, knj. 1., Bookline, Sarajevo.

4. El-Gazali, Ebu Hamid (2006), *Oživljavanje vjerskih znanosti*, knjiga V, Muhlikat, Sarajevo.

5. Nandži, Azim (2004), *Islamska etika*, u Singer, P. *Uvod u etiku*, (str. 158-176), Izdavačka knjižnica Zorana Stojanovića, Novi Sad.

6. Sharif, M. M. (1990), *Historija islamske filozofije*, I (str. 176 – 196), August Cesarec, Zagreb.

7. Sharif, M. M. (1990) *Historija islamske filozofije*, II, August Cesarec, Zagreb.

8. Nasr, Seyyed Hossein (2002), *Srce islama* (Božiji zakon, etika i religijski ethos, Etička i duhovna priroda ljudskog života), El-Kalem, Sarajevo.

9. Nasr, Seyyed Hossein (1994), *Tradicionalni islam u modernom svijetu* (Islamska etika rada, El-Kalem, Sarajevo.

Preporučena:

1. Al-Džavzije, Ibn Kajjim (2005), *Stepeni duhovnog uzdizanja*, Sarajevo.

2. Bezić, Ž. (1995), *Etika i život*, Đakovo.

3. Fukujama, Frensis (2003), *Naša posthumna budućnost*, CID, Podgorica.

4. Šuštar, A. (1983), *Odgoj savjesti*, Zagreb.

6. RELIGIJSKA PEDAGOGIJA

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: predavanja 2 sata i 2 sata vježbe

Ispit: pismeni i usmeni

Ciljevi kolegija: Uvesti studente u znanja o religijskoj pedagogiji, znanstvenoj disciplini koja je u našoj religijsko-pedagoškoj znanosti u zasnivanju.

Čovjek kao biće vjere. Čovjek kao odgojno biće. Vjerovanje kao čovjekova ontološka konstituenta. Odgojna dimenzija Objave. Važnost religije u životu čovjeka u povijesti i sadašnjosti. Religija u sklopu čovjekova odgoja. Poteškoće, mogućnosti i granice odgoja u islamu. Pedagoški optimizam i pesimizam u islamskom odgoju. Nasljedstvo, okolina, odgajatelj, odgajatelj. *Referentne znanosti za znanost o odgoju u vjeri:* Pedagogija u sklopu znanosti o čovjeku. Komplementarni pristup (teološki i pedagoški-humanistički). Važnost biologije, sociologije, psihologije, filozofije, religije i kulture u odgoju. Pedagogija: znanost i umijeće odgoja. Nova pitanja odgoja. *Epistemološko strukturiranje religijske pedagogije:* Religijski izvori, Objava. Hadis. Znanstveno situiranje. Mogućnosti religijske pedagogije kao znanosti. Teorija i provedba religijskoga odgoja. *Normativni aspekt odgoja u vjeri:* Pojam vrijednosti. Određenje tradicijskog. Odnos vrijednosti i normi. Primanje vrijednosti i normi. Razumijevanje vrijednosti i određivanje odgojnih prioriteta. Metode moralnog odgajanja. *Odgoj u porodici:* Uzor u tradicijskoj odgojnoj praksi. Odgoj uzorom. Božiji Poslanik Muhammed s.a.v.s. kao odgojni uzor. Odgojna funkcija porodice. Svrha, zadaci i sadržaj porodičkog odgoja. Roditelji kao odgajatelji. Pedagoška kultura roditelja. *Odgoj u zajednici:* Religija i odgoj u zajednici. Religijski odgoj kao ljudska i društvena potreba. Religija, moral, odgoj. *Elementi projekta praktičnog djelovanja:* Ostvariti metodički lik savremenoga odgajatelja u smislu: biti, znati i znati činiti u tri temeljna razdoblja: planiranje, ostvarivanje i ocjena. *Odgoj u vjeri u školi:* Metodologija i didaktika religioznog odgoja. Komunikacija u nastavi islamske vjeronauke. Odnos: Odgajatelj-odgajatelj. *Pozicija nastave islamske vjeronauke u kontekstu reformirane škole.*

Literatura

Osnovna:

1. Nasr, S.H. (1991), *Tradicionalni Islam u modernom svijetu*, El-Kalem, Sarajevo.
2. Vejo, Edina (2002), *Priroda porodičnog odgojnog uzora kod Bošnjaka*, Zenica.
3. Legrand, L., *Moralna izobrazba*, Educa, Zagreb.

4. Pranjić, M. (1996), *Religijska pedagogija*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb.

Preporučena:

1. Tibawi A.L. (1979), *Islamic Education/Its traditions and modernizations into the Arab national systems*, London;

2. Mujtaba, S.,M.,L. (1997) *Ethics and spiritual growth*, FICP, Tehran.

3. Nasr, S.H. (2001), *Susret čovjeka i prirode*, El-Kalem, Sarajevo.

7. RAZVOJNE I ODGOJNO-OBRAZOVNE STRATEGIJE, ISLAMSKA PERSPEKTIVA

ECTS-bodovi: 4.

Trajanje: 1 semestar

Status: izborni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 1 sata seminara (vježbe)

Ispit: pismeni i usmeni

Cilj kolegija: upoznati studente sa naučnim stanovištima o međusobnoj uslovljenosti razvoja, odgoja i obrazovanja na odabranim primjerima društava razvijenih zemalja, nekih muslimanskih zemalja i Islamske zajednice. Uputiti studente u kritičko propitivanje i druge elemente putem kojih se može objasniti i korelirati kauzalitet odgoja, obrazovanja i razvoja svakog društva. Naročito je važno razviti sposobnosti kritičkog razumijevanja naravi reformskih koncepata i novih pristupa u promjenama obrazovanja iz horizonta tradicionalnog islamskog mišljenja.

Kuda ide savremeni odgoj i obrazovanje? Globalne, regionalne i lokalne osobitosti razvoja i opća određenja savremene škole. Elementi harmonije i usuglašavanja nacionalnog razvoja i obrazovanja. Harmoniziranje i usaglašavanje religijskog odgoja i obrazovanja u savremenom prostoru obrazovanja. Strategije nacionalnog razvoja i nacionalni kurikulum. Mogućnosti razvoja odgojno-obrazovnih strategija Islamske zajednice. Opće odrednice savremene škole i njezine prilagodbe kontekstualnim karakteristikama. Procesi integracije i internacionalizacija obrazovanja. Principi strategije islamskog odgoja i obrazovanja. Građenje zajedničkog odgojno-obrazovnog prostora muslimanskih zemalja, fikcija ili realnost. Reformologijski pristup obrazovanju; učinak i kvaliteta. Dinamika promjena u društvu i prilagodbe savremene škole (društvo znanja). Savremena društvena kretanja i izazovi religijskom obrazovanju. Strategije održivog razvoja i obrazovanje za održivi razvoj. Razvoj, kvalitet znanja i cijeloživotno učenje. Vjera i mogućnosti orijentacija u savremenom odgoju i obrazovanju. Znanje i vrste znanja kao temeljni kapital razvoja. Postmoderne koncepcije razvoja i njihove posljedice po vjerski odgoj i obrazovanje. Tržište rada, tehnologije i znanja. Kompetitivni elementi razvoja, odgoja i obrazovanja.

Literatura

Osnovna:

1. Alibabić, Š., (2002), *Teorija organizacije obrazovanja odraslih*, Beograd, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta.

2. Mijatović, A. (1998), *Obrazovanje za 21. stoljeće*, Zagreb, HPKZ.

3. Mijatović, A. (2002), *Obrazovna revolucija, Samobor*, «Hrvatski zemljopis».

Preporučena:

1. Isanović, Nusret (2002) *Islamske pedagoške akademije u kontekstu odgojno-obrazovnih izazova Islamske zajednice*, Sarajevo, „Novi Muallim“ (III/8).

2. Mijatović, A. (1992), *Izgradnja i organizacija sustava obrazovanja*, Zagreb, «Školske novine».

3. Izbor priloga iz literature i periodike (npr. Drucker, P. /2002/ Next society).